

ASOCIAȚIILE DE AJUTOR RECIPROC DIN ROMÂNIA

MIHAELA LAMBRU

În articolul de față ne vom concentra analiza pe un tip de organizație mutuală funcționând în România, respectiv asociațiile de ajutor reciproc. Majoritatea covârșitoare a acestui tip de organizație se regăsește în România sub forma juridică și organizațională a Caselor de Ajutor Reciproc, respectiv sub forma Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CARS) și Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP), fiecare având propria lege de funcționare la care se adaugă obligativitatea înregistrării ca asociație pe legea cadru a asociațiilor și fundațiilor. Articolul va prezenta elemente de dinamică și structură a acestui tip de organizație, pornind de la analiza datelor fiscale privind entitățile de economie socială obținute de la INS și prelucrate de ICCV în cadrul programului de cercetare „Prometeus – promovarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene”. Vom realiza și o trecere în revistă a principalelor caracteristici organizaționale așa cum reies din analiza cadrului legislativ și din analiza interviurilor aprofundate realizate cu lideri de federații ale caselor de ajutor reciproc. Pornind de la tipologii de organizații mutuale prezentate în literatura de specialitate vom încerca să definim și caracterizăm profilul acestui tip de organizație în România.

***Cuvinte-cheie:** asociații de ajutor mutual, mutualism, al Treilea Sector, economie socială, întreprindere socială.*

În ultimii ani, în România, într-un context socioeconomic și politic dominat de criza economică și de presiunea de a găsi modalități de reformare și modernizare a serviciilor publice, de a dezvolta soluții sustenabile de integrare în muncă a grupurilor dezavantajate, de a reforma sistemul de servicii sociale, atenția factorilor de decizie se îndreaptă, influențată de trenduri de politică publică comunitară, către organizațiile economiei sociale.

Realitatea sectorului economiei sociale este acoperită de o terminologie variată, de la „sector neguvernamental” la „al Treilea Sector” și, mai recent, „economie socială” și „întreprinderi sociale”, grupând sub același concept activitatea unor organizații precum cooperativele, asociațiile de ajutor reciproc (mutual), asociații cu activitate economică și de integrare în muncă a persoanelor dezavantajate. Fiecare tip de organizație de economie socială are propria istorie și profil economic și juridic, având în comun caracteristica prevalenței obiectivelor sociale în cadrul

Adresa de contact a autorului: Mihaela Lambru, Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Bd. Schitu Măgureanu nr. 9, sector 5, București, email: lmb_ro@yahoo.com.

inițiativelor antreprenoriale. Aceste organizații sunt private și organizate formal, sunt create pentru a răspunde nevoilor membrilor, au sistem de guvernare autonom și apartenență deschisă și voluntară, produc bunuri și servicii, procesul de luare a deciziei și de distribuția a profitului nu sunt direct legate de capital sau contribuțiile membrilor (principiul un om/un vot) (Laville, 2010; Pestoff, 1998). Conceptul de economie socială este un concept cu o istorie îndelungată care coboară până în secolul al XIX-lea, un concept de tip integrator, aducând laolaltă sub același cadru conceptual organizații diverse de tip cooperatist și mutual, dar și asociații nemutuale cu activitate economică.

Analizele de tip „al Treilea Sector” au dominat cercetarea privind organizațiile neguvernamentale din țările Europei Centrale și de Est, după 1990 și au adus vizibilitate cu precădere acelei părți din sector de tip nonprofit. În contextul post-comunist, asociațiile și fundațiile ocupau spațiul dintre stat și piață, având o identitate neclară și vizibilitate redusă atât pentru publicul larg, cât și pentru factorii de decizie politico-birocrațici. Lipsa de vizibilitate a sectorului nonprofit generează dificultăți în eforturile de influențare a deciziilor de politică publică vizând modernizarea cadrului legal sectorial, creează dificultăți în coagularea intereselor sectoriale și împiedică formarea structurilor de reprezentare (Salamon, 2010). Studiile comparative privind „al Treilea Sector” realizate de *John Hopkins Center for Civil Society* au reprezentat pentru România, inclusă și ea în pachetul de țări studiate, o oportunitate a de a înțelege mai bine profilul și identitatea specifică a acestui sector, într-un context de cercetare comparativ de a-i da mai multă vizibilitate (Epure și Săulean, 1998). Începând cu 2005, în România, pe fondul integrării tot mai accentuate a cadrului și agendei de politică publică națională în agendele Uniunii Europene, crește interesul pentru conceptul de economie socială, concept de sorginte europeană, integrând în analiză, alături de organizațiile nonprofit, și organizații de tip cooperatist sau mutual. În abordarea de tip *economie socială*, principalele caracteristici care dau identitate sectorului sunt grupate în jurul principiului mutualității și primordialității scopurilor sociale în cadrul activităților antreprenoriale.

Un alt concept care în ultimii ani suscită interes din partea factorilor de decizie, practicienilor, dar și cercetătorilor din România îl reprezintă cel de întreprindere socială. Întreprinderea socială reprezintă un tip de inițiativă antreprenorială dezvoltată în Europa începând cu anii '80, care combină obiective specifice sectorului de afaceri cu obiective sociale (Borzaga și Defourny, 2001; Defourny și Monzon Campos, 1992; Defourny și Nissens, 2006; Borzaga și Galera 2012). Conceptul de întreprindere socială, prin comparație cu cel de economie socială, este mult mai restrâns, integrând teoretic o categorie de întreprinderi special create pentru a genera beneficii sau avantaje pe termen lung pentru comunitate sau grupuri dezavantajate de cetățeni. Întreprinderea socială presupune îmbinarea activităților economice (antreprenoriale) cu scopuri sociale clar definite, promițând din design șansa de a genera un impact pozitiv asupra societății/comunității prin oferirea unei soluții sustenabile problemei dificile legate de integrarea în activități economice a

grupurilor dezavantajate, promițând inovație socială și incluziune. Întreprinderile sociale se diferențiază de întreprinderile convenționale prin aceea că urmăresc un scop social explicit, care implică producția de bunuri și servicii pentru a răspunde nevoilor identificate ale comunității sau diverselor grupuri dezavantajate. O altă diferență față de întreprinderile convenționale este aceea că motivația construcției unei astfel de întreprinderi rezidă mai mult în factori intrinseci, legați de motivații sociale, decât de factor extrinseci, legați de motivații financiare (Bacchiega și Borzaga, 2001).

În articolul de față ne vom concentra analiza pe un tip de organizație mutuală funcționând în România, respectiv asociațiile de ajutor reciproc. Majoritatea covârșitoare a acestui tip de organizație se regăsește în România sub forma juridică și organizațională a Caselor de Ajutor Reciproc. Articolul va prezenta elemente de dinamică și structură a acestui tip de organizație, pornind de la analiza datelor fiscale privind entitățile de economie socială obținute de la INS și prelucrate de ICCV în cadrul programului de cercetare „Prometeus – promovarea economiei sociale în România prin cercetare, educație și formare profesională la standarde europene”. Vom realiza și o trecere în revistă a principalelor caracteristici organizaționale așa cum reies din analiza cadrului legislativ și din analiza interviurilor aprofundate realizate cu lideri de federații ale caselor de ajutor reciproc. Pornind de la tipologia de organizații mutuale prezentate în literatura de specialitate, vom încerca să definim și să caracterizăm profilul acestui tip de organizație în România.

REPERE TEORETICE ÎN STUDIUL ORGANIZAȚIILOR MUTUALE

Mutualismul este un concept care a apărut în secolul al XIX-lea (Proudhon, 1865) și include toate structurile voluntare în cadrul cărora indivizii contribuie la un fond comun, care este pus, în întregime sau parțial, la dispoziția unuia sau mai multor participanți, conform unor reguli specifice de alocare a fondurilor.

Conceptul de mutualism și analiza organizațiilor mutuale a fost studiată din diverse perspective disciplinare și teoretice. Sociologi, antropologi, economiști, juriști, istorici au studiat problematica complexă a acestui tip de organizație, în diverse contexte socioeconomice și culturale, pe diverse continente și în epoci istorice. Toate aceste abordări diverse ne ajută să înțelegem mai bine fenomenul mutualist și diversitatea formelor organizaționale prin care aceste se manifestă.

Johnston Birchall (2001), în introducerea unei lucrări dedicate studierii fenomenului mutualist contemporan, propune o analiză a conceptului de mutualism pornind de la trei niveluri de înțelegere. Un prim nivel de analiză propus de Birchall este cel al valorilor politice integrate în conceptul de mutualism. Aici vorbim despre o doctrină conform căreia binele individual și colectiv se poate obține prin interdependență mutuală. Tot despre acest sens doctrinar al conceptului de mutualism ne vorbesc și Kellner (1998) sau Etzioni (1988, 1993), autori pentru care ideea de mutualism se bazează pe argumente de tip comunitarist. Kellner

pledează pentru dezvoltarea unei „culturi a responsabilității mutuale”, bazată pe un echilibru just între răspunderi și drepturi. Tot din această perspectivă a dimensiunii politice a conceptului de mutualism avem autori care pun accentul pe mutualism ca esență a dimensiunii civice a individului, privind mutualismul ca „bun colectiv” (Halsey, 1978; Etzioni, 1988).

O a doua dimensiune a conceptului de mutualism, plasată de Birchall la nivel mediu de analiză, este cea a relației principal – agent care poate fi gestionată eficient din perspectivă mutualistă. Astfel, organizațiile mutuale rezolvă o problemă importantă a factorilor interesați prin eliminarea acționariatului de tip capitalism, în favoarea unui alt tip de factor interesat decât cel din inițiativele antreprenoriale convenționale, acesta putând fi consumatorul final sau un alt grup implicat în relația mutuală.

A treia dimensiune identificată de Birchall este legată, concret, de practica întreprinderilor mutuale, de modul în care acestea operează pe piață. La acest nivel de analiză ne uităm la elemente care țin de istoria dezvoltării organizațiilor mutuale, profilul lor organizațional, analiza cadrului legal în care acestea operează.

Un alt tip de interes de cercetare este reprezentat de studiul asociațiilor mutuale cu organizare informală, funcționând în țări cu economie fragilă. Începând cu anii 1980, cercetarea privind acest tip de asociații s-a dezvoltat foarte mult. Acest fapt este legat de creșterea interesului pentru soluții sustenabile privind problemele financiare care au afectat state din lumea a treia și nevoia de a identifica surse de finanțare neglijate anterior (Essombe Edimo, 1998). Această perspectivă este susținută de credința că „sărăcia poate fi redusă” prin furnizarea de servicii financiare pentru gospodăriile cu venituri reduse prin instituții micro-financiare (Murdoch, 1999).

Propunem două exemple de lucrări de impact având acest obiect de studiu. Un articol publicat de Clifford Geertz (1962), realizează o perspectivă comparată privind asemănările și diferențele dintre asociațiile de creditare prin rotație (*rotating credit associations*) în diferite zone din lume. O lucrare mai recentă sintetizează cercetări privind organizațiile mutuale de împrumut cu organizare informală. Volumul, coordonat de Abram de Swaan și Marcel Van der Linden (2005), pune accentul pe analiza organizațiilor mutuale informale funcționând în diverse contexte regionale, economice și sociale și având variate forme de organizare și funcționare. Acordurile mutuale au fost și sunt o practică întâlnită pretutindeni în lume. Dar frecvența utilizării acestora variază considerabil în funcție de contextul social. Asociațiile cu repartizări programate par să fie mai des întâlnite în state sărace și în rândul migranților din state sărace și bogate. Asociațiile cu repartizări condiționate par să fie universale, dar în state cu sisteme capitaliste avansate, acestea nu mai sunt formate din grupuri mici, fără un sistem birocratic, asta dacă nu au fost înlocuite de structuri guvernamentale.

O altă categorie de lucrări adresată problemei mutualismului o reprezintă cele realizate din perspectiva istorică, care se concentrează pe analiza organizațiilor/societăților mutuale, frățiilor funcționând în secolul al XIX-lea și prima parte a secolului al XX-lea, în țările vestice. Menționăm aici trei studii importante pentru

această tematică, care au pus în evidență complexitatea istorică a fenomenului mutualist, varietatea lui de manifestări. David Beito (2000) pune accentul pe analiza schimbărilor instituționale provocate asociațiilor mutuale de dezvoltarea programelor publice de asigurări și dezvoltarea pieței pentru companiile capitaliste de asigurare.

George Emery și J. C. Emery (1998) ilustrează un alt tip de abordare istorică, lucrarea lor fiind concentrată pe analiza instituțională a unei organizații emblematice pentru istoria organizațiilor mutuale din Statele Unite ale Americii, respectiv *The Independent Order of Old Fellows*. Cartea nu este o simplă monografie de instituție, ci, pornind de la un studiu de caz, se analizează modul în care s-a dezvoltat sistemul de asigurări de sănătate american.

Bernard Harris și Paul Bridgen (2007) propun o abordare integratoare pentru evoluția organizațiilor/societăților mutuale în secolul al XIX-lea în Europa și America de Nord. În volumul coordonat de ei, analiza se concentrează pe conceptul de *welfare mix*, sau *new mix economy of welfare* arătând faptul că acest mix de instrumente de bunăstare nu trebuie cantonat în zona exclusivă a studiilor în domeniul politicilor sociale privind societățile contemporane. Analiza istoriografică arată faptul că în secolul al XIX-lea funcționau eficiente variante mixte de asigurare privind riscuri diverse, în special în zona asigurării riscurilor de sănătate.

Un alt tip de literatură se concentrează pe analiza organizațiilor mutuale contemporane. Pe lângă lucrările diverse privind organizațiile contemporane de asigurare mutuală din diverse țări cu economie dezvoltată, există și o literatură adresând problematica uniunilor de credit sau asociațiilor de credit. O lucrare reprezentativă în domeniu este cea propusă de Ferguson și McKillop (1997), care analizează stadiile de dezvoltare în istoria uniunilor de credit din diverse țări. Pornind de la studiile de caz, ei propun o schemă de interpretare a stadiului de dezvoltare pentru aceste organizații, fiecare stadiu având o serie de caracteristici specifice.

Tabelul nr. 1

Etape de dezvoltare a uniunilor de credit

Etapă incipientă de dezvoltare	Etapă intermediară de dezvoltare	Etapă matură de dezvoltare
Nivel redus al activelor Reglementate Legături strânse între membrii organizației Accent pe voluntariat Deservesc membrii săraci ai comunității Produce limitate de economisire și împrumut Au nevoie de susținere externă Devotament față de idealuri	Nivel ridicat al activelor Schimbări în reglementare Slăbirea legăturilor între membri Mai mare diversificare de produse Slăbirea voluntariatului Dezvoltarea unor servicii centralizate	Nivel ridicat al activelor Dereglementare Legături slabe între membri Mediu competitiv Utilizarea tehnologiei în activitatea administrativă, relația cu clienții Profesionalizare Existența serviciilor centrale Diversificare de produse și servicii

Sursa: Ferguson și McKillop, 1997.

Tot în manieră secvențială, McPherson (1999) propune o altă abordare în analiza evoluției uniunilor de credit, accentul căzând aici pe analiza dezvoltării uniunilor de credit ca mișcare socială. Pentru fiecare secvență de dezvoltare sunt identificate caracteristici care ne indică elementele de evoluție pentru uniunile de credit, de la stadiul formativ la cel global.

Tabelul nr. 2

Caracteristici ale dezvoltării uniunilor de credit

Stadiu formativ	Stadiul de dezvoltare la nivel național	Stadiul de dezvoltare la nivel internațional
Suport extern Nevoi identificate de educație și formare Nevoi identificate de educare a publicului și promovare Nevoia de legislație adaptată	Schimbare de tehnologie Dezvoltare de noi produse financiare Strategii de marketing Dezbatere și creativitate Posibilă fragmentare	Operații globale

Sursa: McPherson, 1999.

Un raport de cercetare recent comandat de Comisia Europeană (Broek și alții, 2012) pune în evidență diversitatea formelor legale și organizaționale funcționând pe principiile mutualismului în diverse țări europene: formă legală de tip cooperatist, asociații, organizații mutuale de asigurări cu legislație specifică (de tip companie mutuală de asigurări). În unele țări europene funcționează concomitent mari organizații mutuale de asigurări, acoperind 15,8% din piața europeană de profil, dar și asociații de credit și ajutor mutual neimplicate în zona de asigurare/reasigurare. În alte țări regăsim doar o formă juridică activă în zona de credit și ajutor mutual, cum este cazul României, în care regăsim exclusiv asociații de tip „case de ajutor reciproc”; în alte țări găsim funcționând în paralel diverse tipuri de organizații mutuale. Studiul comparativ sus-menționat a arătat faptul că atunci când structurile mutuale nu activează pe piața de asigurări ele se regăsesc sub forma juridică a asociațiilor de ajutor mutual, oferind membrilor servicii de tip împrumut sau servicii sociale. Astfel de situații regăsim în România (CAR, CARP), Italia (Societa di mutuo soccorso), Luxemburg (Societe de secours mutual), Grecia (Allilo voithitika Tamia).

Organizațiile de tip mutual constituite pe legea asociațiilor se regăsesc în țările europene sub forme diverse de organizare corporatistă, mai apropiată de modul de funcționare al companiilor sau, dimpotrivă, mai apropiate de modul de funcționare al asociațiilor. Sub umbrela legislației specifice asociațiilor, aceste organizații sunt exceptate total sau parțial de la plata impozitelor pe profit (ele realizând excedent) și nu intră sub incidența controlului instituțiilor naționale sau europene de control și supraveghere a pieței de asigurări.

ASOCIAȚIILE DE AJUTOR RECIPROC DIN ROMÂNIA

Asociațiile mutuale din România au o istorie îndelungată, supraviețuind schimbărilor de regim politic, condițiilor dificile din punct de vedere politic și economic (Epure și Săulean, 1998). Parte a sectorului neguvernamental, acest tip de asociații mutuale suscită un interes din ce în ce mai mare, pe fondul dezvoltării preocupărilor și dezbaterilor legate de dezvoltarea de politici publice pentru susținerea economiei sociale din România și de la nivel european.

În România, forma organizațională sub care funcționează o parte importantă a organizațiilor de tip mutual este cea a asociațiilor de împrumut și ajutor reciproc, înregistrate legal sub denumirea de Case de Ajutor Reciproc. Aceste Case de Ajutor Reciproc au două forme legale, respectiv Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CAR) și Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP), fiecare tip de structură asociativă având propria legislație. Pe lângă legislația specifică, pentru a funcționa aceste structuri trebuie să fie înregistrate mai întâi ca asociații, pe baza Legislației cadru privind asociațiile și fundațiile, respectiv HG 26/2000.

Având în vedere faptul că aceste structuri asociative realizează activități financiare de împrumut pentru membri, ele sunt înregistrate de Banca Națională ca instituții financiare nonbancare.

Organizarea particulară a acestui tip de asociații de ajutor reciproc în conexiune cu statutul derivat din muncă, respectiv, salariat/pensionar este moștenită din perioada comunistă, când aceste organizații, instrumentalizate și integrate sistemului de *welfare* de tip comunist, oferind singura posibilitate de împrumut pentru cetățeni, în absența băncilor comerciale. Această structură rigid dihotomică urmărea structura ciclului de viață din perioada comunistă – școală, muncă, pensionare. Astfel, pentru salariați exista opțiunea înscrierii voluntare la Casa de Ajutor Reciproc a Salariaților, aflată sub coordonarea sindicatelor, iar la pensie, exista opțiunea înscrierii voluntare la Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor, aflată sub coordonarea Ministerului Muncii de la acea dată.

După 1990, asociațiile de ajutor reciproc și-au păstrat titlatura și, parțial, structura de *membership*. Anii '90 au marcat colapsul marilor unități industriale dezvoltate în perioada comunistă, antrenând după ele și criza organizațiilor sindicale. După un moment scurt de criză și confuzie, Casele de Ajutor Reciproc s-au regrupat, s-au reorganizat la nivelul comunităților și au reînceput activitatea de împrumut și acoperire mutuală de riscuri de excludere.

Includem în categoria asociațiilor mutuale și de ajutor reciproc din România un număr de 897 de organizații (identificate în baza de date a Institutului Național de Statistică – INS), din care: Case de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CAR) – 704, Case de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor (CARP) – 193, alte organizații mutuale și de ajutor reciproc. Aceste structuri asociative de tip mutual reprezintă interesele a peste patru milioane de membri.

Tabelul nr. 3

Organizații ale economiei sociale – număr, excedent/profit, angajați în 2010

2010	Organizații active	Imobilizări (EURO)	Venituri (EURO)	Profit (EURO)	Angajați
Asociații și fundații	26,322	1,288,910,314	1,261,105,288	186,877,976	60,947
Asociații și fundații cu activitate economică	2,730	605,167,631	493,998,528	58,388,661	22,860
Case de ajutor reciproc	887	285,205,941	33,376,955	6,927,047	17,268
Case de ajutor reciproc ale salariaților	684	135,391,923	15,249,338	3,755,874	15,962
Case de ajutor reciproc ale pensionarilor	203	149,814,018	18,127,616	3,171,173	1,306
Cooperative	2,017	216,668,249	360,152,899	9,559,347	38,164
Cooperative meșteșugărești	857	131,583,002	166,660,447	6,553,880	25,109
Cooperative de consum	958	44,267,516	125,564,271	1,346,501	7,485
Cooperative de credit	75	25,716,271	41,137,487	1,261,032	2,003
Cooperative agricole	127	15,101,460	26,790,693	397,934	3,567
Total	29,226	1,790,784,504	1,654,635,142	203,364,370	116,379

Sursa: Date INS, prelucrare ICCV și UB, 2013.

Cercetarea de tip OMNIBUS realizată de FDSC în 2010 a pus în evidență faptul că 11,6 % dintre respondenți declară că sunt membri cotizanți CAR sau CARP, devansând organizații precum sindicatele (10,5%) sau partidele politice (5,5%) (Lambriu și Vameșu, 2010).

Regăsim asociații de ajutor reciproc funcționând în toate regiunile țării, cu ponderi aproape egale. Pornind de la o serie de caracteristici comune stabilite prin lege, există un isomorfism al acestui tip de asociații de ajutor mutual, care funcționează în toate regiunile, având un profil organizațional aproape identic ca tip de servicii oferite, structuri de guvernare, strategii de dezvoltare.

Tabelul nr. 4

Distribuția regională a CAR-urilor

Regiunea de dezvoltare	2010			
	CARS		CARP	
	Număr	Procent	Număr	Procent
NORD-EST	467	13,3%	193	18,2%
SUD-EST	244	6,9%	118	11,1%
SUD-Muntenia	648	18,4%	97	9,1%
SUD-VEST Oltenia	368	10,4%	122	11,5%
VEST	443	12,6%	133	12,5%
NORD-VEST	389	11,0%	144	13,5%
CENTRU	416	11,8%	184	17,3%
BUCUREȘTI	547	15,5%	72	6,8%

Sursa: Date INS, prelucrări ICCV și UB, 2013.

Perioada comunistă este caracterizată prin preluarea modelului sovietic de organizare, măsurile de control impuse organizațiilor de tip mutual ajungând până la subordonarea lor în raport cu instituțiile statului totalitar.

În anul 1949 a intrat în vigoare Decretul nr. 358 privind organizarea de Societăți de Ajutor Reciproc. Prin acest act, regimul comunist a preluat toate casele de economie și credit și le-a subordonat, împreună cu patrimoniile lor, Confederației Generale a Muncii asigurându-și astfel un control total asupra activității acestora. Dobândirea personalității juridice era condiționată de înregistrarea caselor la Comitetele Centrale ale Uniunilor Sindicatelor (art. 2).

De asemenea, art. 3 al Decretului stipulează următoarele: „Casele de credit de orice fel, Casele și fondurile de ajutor, prevedere sau asigurare, ale salariaților, existente la data publicării prezentului decret pe lângă întreprinderi și instituții, se desființează”. Concomitent, s-a încurajat constituirea unor astfel de asociații în majoritatea întreprinderilor și instituțiilor.

Următorul reper în constituirea cadrului legislativ al CARP este reprezentat de Decretul 204/1951, care prevedea constituirea Caselor de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor din sistemul asigurărilor de stat. Comunismul instaurat în România din 1948 a copiat modelul sovietic de integrare a persoanelor în muncă, în cooperative și în sistemul de stat, astfel încât statul să fie singurul furnizor de bunuri și servicii pentru locuitori.

Tipul sovietic de organizare a funcționat ca model în România până în 1972, când intră în vigoare Legea 13/1972 privind Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor. Această lege constituie punctul de start al unei organizări care va domina România până în decembrie 1989 și după această perioadă, în ceea ce privește serviciile acordate vârstnicilor.

Legea 13/1972 descrie termenul de CARP, descrie calitatea de membru al unui CARP și cine poate întemeia o astfel de organizație, cine poate fi membru și care sunt condițiile pentru a deveni membru al unei astfel de organizații. Principiul libertății de asociere apare doar formal în cadrul acestei legi, în cadrul articolului 1, alin. 1 – „Pensionarii de orice categorie, indiferent de sistemul de asigurări sociale și pensii căruia îi aparțin, precum și beneficiarii de ajutor social, se pot asocia în case de ajutor social ale pensionarilor – denumite prescurtat CARP”.

Conform acestei legi, pentru constituirea unui CARP, este nevoie de cel puțin 100 de pensionari și beneficiari de ajutor social (art. 3, alin. 2), autorizația de funcționare fiind dată de către comitetele executive ale consiliilor populare județene sau al Municipiului București (art. 3, alin. 4). Scopul acestor structuri este, conform art. 1, alin. 2, „sprijinirea membrilor prin acordarea de împrumuturi și ajutoare; de asemenea, ele pot organiza activități culturale, artistice și de agrement, prestarea, contra plată, a unor servicii pentru membrii casei și membrii de familie aflați în întreținerea acestora, folosind munca unor pensionari membri ai CARP”.

În această etapă a existenței asociațiilor de ajutor reciproc în România, legislația care reglementează CAR și CARP marchează deja începutul separării

traseului celor două structuri. Pe când Casele de Ajutor Reciproc sunt subordonate sindicatelor, activitatea lor fiind limitată la acordarea de împrumuturi salariaților, Casele de Ajutor Reciproc ale Pensionarilor beneficiază de condiții mai stricte de înființare, dar de o libertate mai mare în ceea ce privește activitățile și sursele de venit. Aceste diferențe vor rămâne și se vor accentua și după 1990, conturând două profile diferite ale actorilor și inițiativelor de politică publică.

După 1990, evoluția entităților de economie socială de tip mutualist nu a fost marcată de modificări radicale: CAR și-au dobândit independența juridică, iar din 1996 beneficiază de o lege proprie, în timp ce CARP au funcționat în baza Legii 13/1972 până în 2002, când au fost introduse noi schimbări legislative. Aceasta este perioada care conturează și profilul acestor două tipuri de structuri: este vorba, pe de o parte, de criteriul sociologic, care le încadrează într-un profil de tip mutual (principii definitorii: mutualism; „1 membru, 1 vot”; proprietate colectivă asupra beneficiilor; partajul excedentului proporțional cu participarea), și, pe de altă parte, de criteriul economic, care reiese din specificul activităților pe care aceste instituții le pot derula, în beneficiul membrilor.

Atât Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților, cât și cele ale Pensionarilor, își desfășoară activitatea pe baza legislației general aplicabile (Ordonanța Guvernului 26/2000 cu privire la asociații și fundații, aprobată prin Legea 246/2005, cu modificările și completările ulterioare și Legea privind instituțiile financiare nebancare 93/8.04.2009) și a legislației specifice.

În ceea ce privește CARP, prevederile legale pentru Legea 13/1972 au rămas în vigoare până în 2002, odată cu apariția Legii 540. Legea 540/2002 abrogă o parte din prevederile Legii 13/1972, dar păstrează o parte importantă din aceasta, pe care o completează pentru a ajunge la nivelul legislației din anii 2000. Datorită faptului că singura lege valabilă în ceea ce privește asociațiile de pensionari era Legea 5/1952, în 2004, legiuitorul român a aprobat Legea 502/2004, aceasta având un impact, de asemenea, asupra funcționării acestor structuri.

La începutul anului 1990, Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților au ieșit de sub controlul sindicatelor, obținând, prin instanțele judecătorești, calitatea de persoane juridice independente în raport cu organele administrației, cu sindicatele și partidele. În 1996 a fost adoptată Legea 122 privind regimul juridic al caselor de ajutor reciproc ale salariaților și al uniunilor acestora, republicată în Monitorul Oficial 261 din 22.04.2009.

Legea 540/2002 este prima lege a CARP de după 1990, modificând o parte a Legii 13/1972 și completând legislația românească în vigoare. Această lege este primul act juridic care introduce, din punctul de vedere al legiuitorului, conceptul de „întrajutorare mutuală”:

Art. 1: „Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor sunt organizații cu caracter civic, persoane juridice de drept privat cu caracter nepatrimonial, neguvernamentale, apolitice, cu scop de caritate, de întrajutorare mutuală și de asistență socială”.

În ceea ce privește *scopul* pentru care este înființat un CARP, Legea 540/2002 prevede că principalul scop este acela de întrajutorare și de a oferi servicii sociale membrilor. Articolul 7 precizează că CARP-urile sprijină membrii prin „acordare de împrumuturi rambursabile, ajutoare nerambursabile și ajutoare pentru acoperirea cheltuielilor cu înmormântarea foștilor membri” (art. 7).

De asemenea, în Legea 540/2002 se precizează și faptul că CARP-urile pot desfășura și alte activități și servicii decât cele enunțate prin scopul principal, iar aici intervine elementul de noutate al legii, deoarece aceasta cuprinde gama completă care poate fi oferită membrilor, atât servicii cât și activități: organizarea de activități culturale, artistice, turistice și de agrement, prestarea unor servicii cu tarife reduse pentru membri, organizarea de magazine pentru desfacere de produse la prețuri de producție, efectuarea de servicii funerare pentru membrii decedați etc. (art. 8).

Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților sunt asociații fără scop patrimonial, organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților, în vederea sprijinirii și întrajutorării financiare a membrilor lor.

Conform Legii 122/1996, obiectul de activitate al caselor de ajutor reciproc ale salariaților este limitat la acordarea de împrumuturi cu dobândă către membrii acestora (art. 2, alin. 1). Dobânda la împrumuturi se reîntoarce la fondul social al membrilor, după deducerea cheltuielilor statutare. Din interviul realizat la UNCARSR a rezultat că există practica acordării indirecte de împrumuturi pentru întreprinderi mici, utilizându-se statutul de salariat al administratorilor acestora.

Atât Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților (CAR), cât și cele ale Pensionarilor (CARP), sunt instituții financiare nebancare, prin natura activității lor – acordarea de credite. Activitatea lor în acest domeniu este reglementată de Legea 93/2009 privind activitatea de creditare și derularea acesteia de către instituțiile financiare nebancare. În sensul acestei legi, instituțiile financiare nebancare sunt „entitățile, altele decât instituțiile de credit, ce desfășoară activitate de creditare cu titlu profesional” (art. 5, pct. c). Reglementările prevăd existența a trei registre în care sunt înscrise aceste entități: Registrul general, Registrul special și Registrul de evidență, cu grade diferite de normare și control. Registrul de evidență cuprinde instituțiile financiare nebancare de tipul casele de ajutor reciproc și a caselor de amanet.

Art. 38: „Casele de ajutor reciproc desfășoară activitate de creditare, cu respectarea următoarelor condiții:

- a) înscrierea în Registrul de evidență;
- b) păstrarea modului de organizare, funcționare și asociere, potrivit prevederilor legislației speciale care le reglementează activitatea;
- c) activitatea de creditare desfășurată se limitează la cea prevăzută la art. 14 alin. (1) lit. e;
- d) sursele de finanțare se limitează la cele prevăzute de legile speciale care le reglementează activitatea”.

Astfel, Casele de Ajutor Reciproc pot acorda credite „membrilor asociațiilor fără scop patrimonial organizate pe baza liberului consimțământ al salariaților/pensionarilor, în vederea sprijinirii prin împrumuturi financiare a membrilor lor de către aceste entități, organizate sub forma juridică a caselor de ajutor reciproc” (art. 14, alin. 1, lit. e).

Legea referitoare la instituțiile financiare nebankare nu limitează însă sursele de finanțare pentru astfel de entități, nealterând reglementările legilor speciale în acest sens. Tocmai de aceea, se remarcă evoluția legislativă a CARP-urilor, care, spre deosebire de CAR-uri, au introdus în legea specială și alte forme de venituri, în afară de dobânzile împrumuturilor.

Veniturile CARP constituie o altă secțiune a legii speciale, fiind prevăzute la articolul 11, iar dintre acestea fac parte: cotizațiile și contribuțiile lunare, dobânzile provenite din plasarea sumelor disponibile în condiții legale, venituri din prestări servicii, donații și sponsorizări etc. Nu sunt prevăzute în mod direct în lege veniturile provenite din închirierea spațiilor proprii.

Din aceste venituri enunțate mai sus, CARP-ul poate decide cumpărarea de spații, amenajarea unor spații pentru activitățile curente, achiziția de mijloace fixe și mobile, în condițiile legale în vigoare. De asemenea, consiliile locale și Consiliul General al Municipiului București sunt obligate să ofere spații CARP-urilor spre închiriere, cu un tarif diminuat cu 75% față de prețul standard.

Ne uităm comparativ la modul în care sunt constituite veniturile altor asociații de pensionari. Conform Legii 502/2004, *veniturile* asociațiilor de pensionari (structură diferită de CARP, fără caracter mutual) se constituie din: cotizațiile membrilor, dobânzi și dividende, dividendele societăților comerciale înființate de asociația pensionarilor, venituri din activități economice directe, donații sau sponsorizări, sume de la bugetul de stat (art. 28).

Se observă că diferența între veniturile CARP – conform Legii 540/2002 și veniturile asociațiilor de pensionari – conform Legii 502/2004 este realizată de „dividendele societăților comerciale înființate de asociația pensionarilor”, care nu se găsește în legea anterioară, restul rămânând însă neschimbat.

Aceeași lege permite asociațiilor de pensionari înființarea de societăți comerciale pentru a putea desfășura activități economice. Această prevedere privește inclusiv sectorul CARP, deoarece în termen larg, legea permite ca asociațiile de pensionari să poată înființa case de ajutor reciproc ale acestora, ținând cont de celelalte prevederi legale care se impun.

Comparația între Legile 540/2002 și 502/2004 reliefează următoarele aspecte:

I. Legea 502/2004, deși este o lege elaborată cu scopul declarat de a reglementa asociațiile de pensionari din punct de vedere juridic, este mult mai strictă și impune niște condiții clare pentru a putea întemeia o asociație a pensionarilor.

II. Latura de activități din Legea 502/2004 cuprinde doar o parte din activitățile cuprinse în Legea 540/2002.

III. Veniturile unei asociații de pensionari sunt aceleași, în aceeași ordine în ambele legi, cu singura diferență că în Legea 502/2004 apar veniturile înregistrate din dividendele societăților comerciale înființate de asociațiile de pensionari (această precizare nu se regăsește în Legea 540/2002 – legea CARP).

În cazul Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților, nu există o varietate a fondurilor de care o casă poate dispune pentru derularea activității de împrumut. În primul rând, există o limitare a activităților pe care CAR le pot derula, la „acordarea împrumuturilor numai membrilor lor” (art. 2, alin. 3). De asemenea, atât Uniunea Națională, cât și uniunile teritoriale, pot presta servicii doar în beneficiul caselor de ajutor membre, cu scopul „asigurării stabilității financiare a caselor de ajutor reciproc ale salariaților” (art. 2, alin. 2).

În ceea ce privește fondurile de care dispun Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților:

„Art. 3. – (1) Fondurile utilizate de casa de ajutor reciproc pentru acordarea de împrumuturi membrilor săi sunt: fondul social al membrilor, constituit prin contribuțiile acumulate ale acestora, la care se adaugă dobânzile anuale, fondurile proprii ale casei de ajutor reciproc și mijloacele bănești obținute de la uniunea teritorială județeană sau de la Uniunea Națională.

(2) Casele de ajutor reciproc nu pot atrage depozite de orice natură ori fonduri rambursabile, altele decât cele prevăzute la alin. (1).

(3) Nu intră sub incidența interdicției prevăzute la alin. (2) contribuțiile la fondul social al membrilor, în condițiile în care acesta se restituie la încetarea calității de membru.”

Se remarcă diferențele între legislația care impactează CARP și cea care reglementează activitatea CAR. În acest sens, legislația CARP oferă un cadru mai flexibil pentru aceste structuri, natura activităților și a veniturilor acestora orientându-le evoluția către domeniul social, complementar celui de instituție nebancară. CAR-urile, pe de altă parte, funcționând în baza legii 122/1996, nu beneficiază de posibilitatea diversificării activităților și, implicit, a surselor de venit, activitățile de susținere a membrilor rămânând doar în sfera creditării.

Modificările de formă față de Legea 13/1972 se regăsesc în ceea ce privește *calitatea de membru* a CARP-urilor și de constituire a unei astfel de organizații. Astfel, principiul liberei asocieri este enunțat prin perspectiva drepturilor garantate de constituția României, și este prevăzut în articol distinct al Legii 540/2002:

„Art. 4. Casele de ajutor reciproc ale pensionarilor se pot constitui prin exercitarea dreptului la liberă asociere a următoarelor categorii de persoane:

- a) pensionarii, indiferent de sistemul de asigurări sociale căruia îi aparțin;
- b) beneficiarii de ajutor social;

c) membrii de familie – soț, soție, precum și copiii majori incapabili de muncă, aflați în întreținerea pensionarilor sau a beneficiarilor de ajutor social – membri ai acelei case de ajutor social a pensionarilor”.

Legea 502/2004 stabilește că orice asociație de pensionari să poată fi constituită numai dacă are minimum 25 de membri, care pe baza înțelegerii, să pună în comun contribuția materială și intelectuală pentru realizarea unor activități în interesul acestora (Legea 502/2004, art. 3, alin. 1). Prevederea aceasta vine să completeze reglementările din 2002, prin impunerea unui număr minim de membri în cadrul fiecărei asociații de pensionari, lucru care nu se întâmplă în Legea din 540/2002 unde nu se prevede un număr minim de membri pentru constituire. De asemenea, art. 12 prevede faptul că asociația județeană a pensionarilor poate deschide filiale locale cu un număr minim de 20 de membri, organe de conducere proprii și patrimoniu distinct.

În ceea ce privește membrii CAR-urilor, aceștia pot fi „salariați sau alte persoane care obțin venituri de natură salarială” (art. 4, alin. 1), CAR-urile putând fi înființate atât în unitățile în care membrii își desfășoară activitatea, cât și la nivel teritorial (art. 4, alin. 1).

Distincția dintre obiectul de activitate al caselor de ajutor reciproc ale salariaților, respectiv ale pensionarilor, nu este clară. Pe de o parte, există case ale salariaților (inclusiv afiliate la UNCARSR) care permit păstrarea calității de membru după ieșirea la pensie; pe de altă parte, casele de ajutor reciproc ale pensionarilor acordă, de regulă, calitatea de membru și unor rude ale pensionarilor, care sunt salariate. Pentru a rezolva această ambiguitate, o serie de case de ajutor reciproc și-au înscris în statut faptul că funcționează atât în baza Legii nr. 122/1996 (care se referă la casele de ajutor ale salariaților), cât și a Legii 540/2002 (privind casele de ajutor reciproc ale pensionarilor).

Legea 502/2004 reglementează *modul de asociere al asociațiilor de pensionari*, fixând un număr mai mare decât zece pentru a se putea forma federațiile asociațiilor de pensionari. Conform articolului 19, alin. 2, federația de pensionari dobândește personalitate juridică proprie.

Fiecare federație de pensionari trebuie să aibă o structură de conducere. Această structură de conducere în cazul federațiilor, este formată din: congresul național, consiliul național, comitetul director, biroul permanent și comisia de cenzori (art. 21).

În ceea ce privește folosirea termenului „național” în cadrul denumirii organizațiilor de pensionari, Legea 502/2004 precizează că „sunt reprezentative la nivel național federațiile care au în structura lor cel puțin 20 de organizații județene cu cel puțin 75 000 de membrii cotizanți. Aceste organizații sunt singurele în măsură să includă în denumirea lor cuvintele „național” și „din România” (art. 23).

Casele de Ajutor Reciproc ale Salariaților se pot asocia în uniuni teritoriale afiliate la Uniunea Națională a Caselor de Ajutor Reciproc ale Salariaților din România, care funcționează ca un consorțiu de asociații. Prin această prevedere se crează un statut asimetric pentru acest consorțiu, în raport cu cele constituite ulterior (ex.: în 2004, șapte case membre ale UNCARSR au părăsit această uniune, formând FEDCAR).

Legea conferă un statut privilegiat UNCARSR, a cărei existență este prevăzută în art. 1, alin 2, deși afilierea la această uniune nu are caracter obligatoriu. Cu toate acestea, conform art. 1, alin. 3 al legii sus-menționate, Casele de ajutor reciproc ale salariaților au obligația de a prezenta anual situațiile financiare uniunilor teritoriale județene, Uniunii Naționale, precum și direcțiilor generale ale finanțelor publice județene și a Municipiului București. În practică, această obligativitate nu este respectată, atât timp cât unele Case sunt afiliate la FEDCAR în baza Legii nr. 246/2005 pentru aprobarea Ordonanței Guvernului nr. 26/2000 privind asociațiile și fundațiile, iar altele funcționează independent (îndeosebi cele ale salariaților militari și din Poliție).

CONCLUZII

Scurta incursiune în istoricul și analiza modului de organizare a caselor de ajutor reciproc din România și analiza cadrului teoretic privind organizațiile de tip mutual ne ajută să înțelegem câteva aspecte legate de specificul acestor organizații. În primul rând, casele de ajutor reciproc din România își găsesc locul fără probleme în peisajul structurilor mutuale din Uniunea Europeană. Modul lor de constituire pe baza legislației specifice asociațiilor și fundațiilor nu reprezintă o situație izolată, regăsind astfel de structuri și în alte țări europene. Particular este faptul că în România peisajul structurilor mutuale este foarte sărac, în afara caselor de ajutor reciproc neexistând altă variantă de asigurare de riscuri în sistem mutual.

Casele de ajutor reciproc din România, pornind de la analiza modului de organizare și funcționare, se apropie foarte mult de uniunile de credit. De altfel, WOCU reprezintă principalul reper de afiliere internațională pentru CARS. Pornind de la teoria propusă de Ferguson și McKillop, putem considera că asociațiile de ajutor reciproc din România se află într-o fază de dezvoltare incipientă spre intermediară. Punctul critic în dezvoltare al acestor structuri și trecerea categorică în faza de dezvoltare intermediară este legată de limitarea posibilității de a dezvolta produse de economisire și împrumut, încă foarte fragile. Această schimbare se poate face numai prin revizuirea legislației specifice, care precizează clar tipurile de activități și servicii care se pot face de către CAR și CARP.

Pornind de la schema de analiză propusă de McPherson, observăm faptul că asociațiile de ajutor reciproc din România se află în stadiul formativ de dezvoltare, care include aspecte legate de nevoie de schimbare de legislație. Dar schimbarea de legislație într-un mod care să conducă la dezvoltarea acestor structuri mutuale este condiționată, la rândul ei, de o serie de aspecte exogene și endogene.

Cauze exogene pot fi cele care țin de slaba înțelegere a identității și utilității sociale a acestor organizații de către factorii de decizie și publicul larg, un climat ideologic defavorabil organizațiilor neguvernamentale în general, și a acelor de ajutor mutual în subsidiar.

Printre cauzele endogene le putem identifica pe cele care țin de capacitatea lor de mobilizare a membrilor, de capacitatea de a înțelege și valorifica principiul mutualității care stă la baza funcționării lor. Aici vorbim despre probleme legate de relația cu membrii, alegerea conducerii, luarea deciziilor strategice în organizații. Un alt punct critic îl reprezintă imaginea slabă pe care aceste organizații le au în zona de decizie, incapacitatea lor de a-și valorifica, la nivel de *advocacy*, notorietatea mare în rândul cetățenilor, comunicarea fragilă între federații sau chiar tensiunile existente între aceste structuri de reprezentare.

BIBLIOGRAFIE

1. Bacchiega, A. Borzaga, C., Social enterprise as an incentive structure, în Borzaga, C. and Defourny, J., *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York, Routledge, 2001.
2. Beito, T. D., *From Mutual Aid to the Welfare State: Fraternal Societies and Social Services, 1890–1967*, Chapel Hill, University of North Carolina Press, 2000.
3. Birchall, J., *The New Mutualism in Public Policy*, London and New York, Routledge, 2001.
4. Borzaga, C., Defourny, J., (eds.), *The Emergence of Social Enterprise*, London, Routledge, 2001.
5. Borzaga, C., Santuari, A., Italy: from traditional co-operatives to innovative social enterprises, în Borzaga, C., Defourny, J., (ed.), *The Emergence of Social Enterprise*, London and New York, Routledge, 2003.
6. Broek, S, Buiskool, B. J., Vennekens, A., Horst, R., *Study on the current situation and prospects of mutuals in Europe*, EU Commission, DG ENTR, 2012.
7. De Swaan, A, van der Linden, M., *Mutualist microfinance: Informal saving funds from the Global Periphery to the Core?*, Amsterdam, Editura Aksant, 2005.
8. Defourny, J, Develtere, Fonteneau F., (eds.), *L'Économie sociale au Nord et au Sud*, Paris-Bruelles, De Boeck University, 1999.
9. Defourny, J, Monzon-Campos, J. L. (eds.), *Économie Sociale – The Third Sector*, Paris-Bruelles, De Boeck University, 1992.
10. Defourny, J., Nissens, M., Defining social enterprises, în Nyssens, M., (ed.), *Social Enterprise. At the crossroads of market, public policies and civil society*, London and New York, Routledge, 2006.
11. Emery, G., Emery, J. C., *A Young Man's Benefit The Independent Order of Odd Fellows and Sickness Insurance in the United States and Canada, 1860-1929*, Montreal, McGill-Queens University Press, 1998.
12. Epure, C., Săulean, D., *Defining the non-profit sector: Romania*, Civil Society Development Foundation, working paper for The Johns Hopkins Comparative Nonprofit Sector Project, 1998.
13. Essombe Edimo, J. R., *Dynamique financière des tontines: quels enseignements pour le financement des petites entreprise en Afrique?*, în „Revue Tiers Monde”, no. 39, 1998, p. 861.
14. Etzioni, A., *The moral dimension: towards a New Economics*, New York, Free Press, 1988.
15. Etzioni, A., *The Spirit of Community*, New York, Crown Books, 1993.
16. Evers, A., Laville, J. L., (ed.), *The Third sector in Europe*, Cheltenham and Northampton, Edward Elgar Publishing, 2004.
17. Ferguson, C., McKillop, D., *The Strategic Development of Credit Unions*, Chichester, John Wiley, 1997.
18. Geertz, C., *The Rotating Credit Association: A Middle Rung in Development*, în „Economic Development and Cultural Change”, no. 10, 1962.
19. Halsey, A. H., *Change in British society*, Oxford, Oxford University Press, 1978.

20. Harris, B., Bridgen, P., *Charity and Mutual Aid in Europe and North America since 1800*, London and New York, Routledge, 2007.
21. Hausner, J., Giza-Poleszczuk, A., Introduction – The Social Economy and Growth”, în Hausner, J., Giza-Poleszczuk, A., (ed.), *The Social economy in Poland: achievements, Barriers to Growth, and Potential in Light of Research Results*, Warsaw, Foundation for Social and Economic initiatives, 2008.
22. Kellner, P., *New Mutualism: the Third Way*, London, Co-operative Party, 1998.
23. Kropotkin, P., *Mutual Aid: A Factor of Evolution*, London, William Heinemann, 1902.
24. Lambriu, M., Vameșu, A., (eds.), *România 2010. Sectorul neguvernamental – profil, tendințe, provocări*, București, Editura Litera, 2010.
25. Laville, J.-L., *Politique de l'Association*, Paris, Edition du Seuil, 2010.
26. Les, E., Jeliaskova, M., The Social Economy in Central East and South East Europe, în Noya, A., Clarence, E., (ed.), *The Social Economy: Building Inclusive Economies*, Paris, OECD Publishing, 2007
27. McPherson, O., *Hands around the Globe: A history of the International Credit Union Movement and the Role and Development of the worlds council of Credit Unions Inc. British Columbia*, Wisconsin, Horsdal and Schubart, World Council of Credit Unions, 1999.
28. Murdoch, J., *The Microfinance Promise*, în „Journal of Economic Literature”, no. 37, 1999, p. 1569.
29. Perstoff, V., *Between Market and State: Social Enterprise and Civil Democracy in a Welfare State*, Achgate, Aldershot, 1998.
30. Proudhon, P. J., *De la capacité politique des classes ouvrières*, Paris, Éditions du Trident, 1865.
31. Salamon, L., *Putting the Civil society on the Economic Map of the World*, în „Annals of Public and Cooperative Economics”, vol. 81, no. 2, 2010.

The purpose of this article is to analyse the organizational profile and development stage for the mutual help associations in Romania. Here, the large majority of mutual help associations are Employee Mutual Help Associations (Casa de Ajutor Reciproc a Salariaților – CARS) or Retirees Mutual Help Associations (Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor – CARP), with each type of mutual help associations having also a specific legislation. After 1990, the mutual help associations managed to survive and develop, as they meet the clear need on the part of Romanian citizens to have a support structure, in order to deal with financial exclusion risks.

The article is assessing the present situation of the mutual help associations in Romania, describing the legislation and presenting main data regarding the profile of this type of associations. The data regarding the social economy entities, including mutual help associations, have been identified within the National Institute of Statistics data base, comprising private enterprises – REGIS, collecting information from the fiscal records.

The article synthesizes theories/studies on mutual organizations, providing an overview of the theoretical approaches. The research in this area is covered by a multitude of perspectives, from historiography to ethnography of contemporary mutual organizations, from sociological or economic studies to policy studies. Also, at international level, there is a large diversity of organizational forms associated with mutualism. The profile of the mutual organizations active in a specific society depends on the cultural and historical background, economic and political context.

In the second part of the article, we present an analysis of the legislative framework enabling the functioning of mutual help organizations in Romania. Here, the mutual help associations are recognized by law. Beside the specific legislation, the Law 122/1996 for Employee Mutual Help Associations (Casa de Ajutor Reciproc a Salariaților – CARS) and 540/2002 for Retirees Mutual Help Associations (Casa de Ajutor Reciproc a Pensionarilor CARP) both type of mutual organization should be registered first as association using the legal framework for associations and foundations – Law 26/2000. In Romania, the mutual help associations are restricted to insurance activities, being registered as non-banking institutions with the Romanian National Bank.

Starting from the theory, the conclusions identify the stage of development for mutual help associations as incipient forms of credit unions. In this stage, the mutual help associations have needs that can be met through increased efforts to successfully advocate for legislation change/improvement, increased focus on capacity building, better communications with policy makers and the general public.

Keywords: *mutual help associations, mutualism, third sector, social economy, social enterprises.*

Primit: 25.04.2013

Acceptat: 30.05.2013

*Redactori: Ioan Mărginean,
Claudia Petrescu*